

3. Zakharchenko A. *Elektronni zhurnaly i shchodennyky: shcho chekaie ukraïnski shkoly* [Electronic magazines and diaries: what awaits Ukrainian schools]. URL: <https://brovary.net.ua/elektronni-zhurnaly-i-shchodennyky-shhochek/> [in Ukrainian].

4. Semenchenko A. (ed.). (2009). *Kontswptsia rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini* [The concept of e-government development in Ukraine]. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/conception_final.pdf [in Ukrainian].

5. *Lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro nadannia hryfa» vid 06.05.2020 No. 1/11-3169* [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine «On granting a vulture» dated 06.05.2020 №1 / 11-3169]. [in Ukrainian].

6. *Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro vnesennia zmin do metodychnyh rekomendatsii shchodo zapovnennia klasnoho zhurnalu uchniv pochatkovyh klasiv Novoi ulraïnskoi shkoly vid 02.09.2020 No. 1096* [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine on amendments to the methodological recommendations for filling in the class journal of primary school students of the New Ukrainian School from 02.09.2020 № 1096]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5f5/083/b49/5f5083b492f90273019122.pdf> [in Ukrainian].

7. *Programa navchalnoho modulia «Elektronne osvittie seredovyshche zahalnoosvitnioho navchalnoho zakladu» (dystantiina forma navchannia)* [Program of the educational module «Electronic educational environment of a general educational institution» (distance form of education)]. URL: https://content.e-schools.info/demo/library/НОВА_НАВЧАЛЬНА_ПРОГРАМА_E-School.pdf [in Ukrainian].

8. Chervinska M., Tymovchak-Maksymets O. (2014). Analiz vykorystannia elektronnoho zhurnalu iak informatsiino-komunikatyvnoho zasobu [Analysis of the use of electronic journal as an information and communication tool]. *Information, Communication, Society 2014: proc. of the 3rd International Scientific Conference ICS-2014* (pp. 98-99). May 21–24, 2014, Ukraine, Lviv, Slavske. Lviv, Ukraine: Vydavnytstvo Lvivskoi politehniky. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24744/1/42-98-99.pdf> [in Ukrainian].

Отримано редакцією 9.08.2021 р.

УДК 378.22:796

DOI: 10.31376/2410-0897-2021-2-46-114-129

ПІДПРИЄМНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Молдован Андрій Дмитрович

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

e-mail: a.moldovan@chnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-2992-8868

У статті актуалізовано об'єктивну потребу набуття підприємницької компетентності фахівцями з фізичної культури і спорту на гуманітарному, конвенційному, теоретичному і прикладному рівнях. Схарактеризовано суть підприємницької компетентності фахівців у галузі фізичної культури і спорту як інтегративну особистісно-професійну якість, що характеризує їхні прагнення, готовність і здатність реалізувати свій потенціал у підприємницькій діяльності в царині фізичної культури і спорту. Відповідно до галузевої специфіки розкрито змістові характеристики структурних компонентів означеного утворення, а саме: мотиваційно-ціннісного, змістово-процесуального, суб'єктно-діяльнісного, рефлексивно-оцінного.

Ключові слова: фахівці в галузі фізичної культури і спорту, підприємницька компетентність, структура підприємницької компетентності, структурно-змістові характеристики.

Постановка проблеми. На нинішньому етапі становлення ринкової економіки актуалізується проблема активізації та прояву здатностей особи до започаткування й успішного провадження малих форм бізнесу. Натепер підприємницька діяльність забезпечує динамічний поступ національної економіки й українського суспільства. Суб'єкти малого і середнього бізнесу сприяють подоланню безробіття і разом із цим стимулюванню кожного з працівників до професійного самовдосконалення, активізації, вияву й розвитку їхніх здібностей, зокрема, креативності, підприємливості й ініціативності [1]. У такий спосіб забезпечується швидке адаптування фахівців, у тому числі з фізичної культури і спорту (ФКіС), до інноваційних обставин, урахування найновіших результатів наукових галузей, що в цілому вможливило виживання нації в умовах економічної нестабільності і кризи. У цьому контексті зазначимо, що саме представники спеціальності 017 Фізична культура і спорт є однією з найбільш вразливих категорій населення щодо їх самореалізації в ринково-орієнтованому просторі. Спортивна

кар'єра через об'єктивні передумови часто є короткотривалою. Відтак після її завершення, більшість фахівців стикається з проблемою пошуку місця працевлаштування й подальшої самореалізації. Фізична культура і спорт є багатofункціональним явищем модернізованої дійсності, для успішного функціонування якого залучаються значні ресурси. Відповідні соціальні інститути під впливом соціально-економічних, демографічних і політичних трансформацій зазнають глибоких кількісних, структурних та якісних перетворень, зумовлюючи появу специфічного ринку ФКіС, що реалізується за такими основними напрямками: товари спортивного призначення; спортивні видовища; послуги у сфері фізичної культури і спорту. Зважаючи на викладене, постає необхідність розвитку підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту й передовсім уточнення її змістових характеристик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З'ясування стану дослідженості проблеми розвитку підприємницької компетентності в наукових працях свідчить, що в європейському науковому дискурсі підприємницьку компетентність розглядають як «спроможність особи використовувати знання, навички та особисті здібності в роботі, навчанні, професійному та особистому розвитку» та «здатність перетворювати згенеровані ідеї в конкретні дії, конкретизуючи її структуру такими складниками: творчий потенціал, готовність до інновацій і ризиків, здатність планувати і керувати проєктами для досягнення поставленої мети» [2, с. 36–37]. Означені якості є важливими для кожної людини, позаяк сприяють усвідомленню нею суті виконуваних дій, слугують підґрунтям професійної діяльності і базою для набуття більш конкретних навичок і знань із соціальної або комерційної діяльності. Зокрема, в Європейській довідниковій системі (Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework) підприємницька компетентність трактується як «інтегрована якість, здатність особи втілювати ідеї у сферу економічного життя» [3, с. 8], що базується на креативності, творчості, інноваційності, ризику, а також спроможності планувати й організовувати підприємницьку діяльність. Незначні відмінності щодо суті та структури змісту поняття подано в Матеріалах 2-ї міжнародної конференції з навчання підприємництву в регіоні Східного партнерства ЄС, а також у доробку вітчизняних дослідників про підприємницьку компетентність особи і рівні підготовленості до вирішення реальних підприємницьких завдань на основі набуття й реалізації: по-перше, знань у сфері економіки, маркетингу, менеджменту, права, початкового досвіду практичної підприємницької діяльності; по-друге, здатності до усвідомленого ризику, адекватного сприйняття персональної відповідальності [4]; по-третє, вміння бачити проблеми, аналізувати їх, збирати необхідну інформацію і приймати рішення [5]; по-четверте, індивідуально-особистісної якості, навички, моделі поведінки, компетенції, володіння якими сприяє успішному розв'язанню бізнес-задач і досягненню високих результатів [6]; по-п'яте, кола питань, в яких людина має авторитет, досвід для успішного здійснення відповідних видів діяльності, поведінки, що демонструє в процесі ефективного виконання завдань у бізнесі [7]; по-шосте, складного утворення, в якому інтегруються цільові установки, позитивне ставлення до підприємницької діяльності, вміння визначати цілі і розробляти програму їх досягнення, прогнозувати очікувані результати, опановувати інноваційні способи [8; 9; 10]. Отже, автори, характеризуючи суть підприємницької компетентності, здебільшого використовують поняття «готовність до діяльності» в поєднанні з такими характерологічними ознаками «особистісна», «психологічна», «психофізіологічна» тощо або описують її як трикомпонентну модель, що охоплює мотиваційний, когнітивний і операційний блоки. У зв'язку із цим часто в публікаціях трапляється паралельне використання понять «готовність до підприємницької діяльності», «здатність до підприємницької діяльності», «схильність до підприємницької діяльності» тощо, які, за слушним міркуванням М. Ткаченка, інтегруються в загальній структурі підприємницької компетентності особи [10, с. 47–48]. Водночас Ю. Швалб, досліджуючи категорії компетентісного підходу, позиціонує поняття «здатність», як власне психологічну характеристику компетентності й сукупність набутих у процесі навчання й діяльності якостей; а «здібність» – як комплекс вроджених індивідуально-особистісних властивостей. «Така редукція,

– підкреслює дослідниця, – призводить до підміни термінів, за якої готовність розглядається лише як підготовленість індивіда до діяльності» [12, с. 107]. Зважаючи на це, здатність і готовність, на нашу думку, варто розглядати як структурно-змістові елементи підприємницької компетентності фахівця з фізичної культури і спорту, що характеризують його психологічний стан і слугують результатом його розвитку в процесі здійснення різних видів активності щодо започаткування і розвитку підприємницької діяльності.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні змістових характеристик підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту з урахуванням специфіки відповідної (фізкультурно-спортивної) галузі.

Виклад основного матеріалу. У з'ясуванні змістових характеристик підприємницької компетентності фахівців з ФКіС виходимо з розуміння фізичної культури і спорту як особливої царини культури, ядром якої є гуманістична складова, а її мета полягає у вихованні особистісної культури, морального і фізичного здоров'я нації. Відповідно до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization) здоров'я є універсальною здатністю людини до всебічної адаптації, пов'язаної з впливом зовнішнього середовища і змінами внутрішнього світу людини, тобто йдеться про її фізіологічні адаптаційні можливості [13, с. 37]. З огляду на це зміст поняття «здоров'я» має інтегральні характеристики, утворені біологічним, економічним і соціальним контекстами. Здоров'я нації в єдності біологічного і соціально-економічного компонентів має соціальну цінність, а його збереження та примноження – пріоритетне завдання будь-якого цивілізованого суспільства. Систематичні заняття фізичною культурою та різними видами спорту підвищують працездатність особи в фізичному й інтелектуально-когнітивному аспектах. Відтак істотно зростає значення фізкультурно-спортивної індустрії, що зумовлює суспільну потребу в конкурентоспроможних фахівцях з ФКіС із розвинутою підприємницькою компетентністю і, зокрема, здатністю забезпечувати попит населення щодо фізкультурно-спортивних послуг.

Підприємництво як особливий різновид активності людини характеризується ініціативністю й самостійністю у виборі стратегічних напрямів, способів і методів діяльності, усвідомленням ризиків, цілісною зорієнтованістю на досягнення комерційного успіху шляхом створення новітньої продукції. Відтак, означений феномен можна розглядати як системоутворювальну ланку, по-перше, загальних нормативних вимог до особистісно-професійного профілю фахівців у галузі фізичної культури і спорту, тактики їхньої життєвої і професійної позиції, а по-друге, їхньої взаємодії як суб'єктів підприємницької діяльності з суб'єктами бізнесу. У цьому контексті зауважимо, що отожднення понять «підприємництво» і «бізнес» є помилковим. Безперечно, зазначені явища мають спільні ознаки. Однак бізнес – це значно ширше за семантикою поняття, оскільки передбачає здійснення разових комерційних угод у будь-якій сфері діяльності [13; 14; 15]. Суб'єкти бізнесу – це, по-перше, підприємці, тобто особи, котрі здійснюють підприємницьку діяльність, ділова зацікавленість яких реалізується у виробництві та продажу продукції, наданні послуг тощо; по-друге, колективи підприємців і підприємницькі асоціації; по-третє, індивідуальні й колективні споживачі («споживчий бізнес»); по-четверте, працівники, трудова діяльність яких здійснюється за найманням на контрактній або іншій основі; по-п'яте, державні структури, ділова зацікавленість яких зумовлена потребою у виконанні пріоритетних, капіталомістких загальнодержавних науково-технічних програм [9; 13; 15]. До того ж лексико-семантичний зміст поняття «бізнес», окрім підприємництва, синтезує інші види економічно-господарської діяльності – виробництво, торгівлю, фінанси, надання послуг тощо, а також охоплює й новітні різновиди економічної інтелектуально-господарської діяльності (менеджмент, маркетинг, реклама, «паблік рілейшнз», ділові комунікації, розвиток інформаційних систем, сприяння підприємству, сервісному обслуговуванню тощо) [14; 15]. На основі досліджень маємо підстави стверджувати, що аналогом підприємницької діяльності фахівців із ФКіС є їхня ділова активність, зорієнтована на виконання завдань зі здійснення операцій із обміну товарів, послуг між суб'єктами ринку, що

пов'язані з використанням форм та методів конкретної діяльності, які утвердилися на ринку ФКіС. Зауважимо, що об'єкти спортивного підприємництва організують, передовсім, для покращення організації і проведення спортивно-видовищних заходів, надання послуг із фізкультурно-спортивної реабілітації, вдосконалення виробництва спортивного устаткування та інвентарю, організації та проведення навчально-тренувального процесу тощо.

Грунтуючись на розумінні підприємництва як «ініціативної самостійної діяльності громадян, спрямованої на отримання прибутку, здійснюваної від свого імені, під свою майнову відповідальність або від імені та під юридичну відповідальність юридичної особи» [16, с. 382], маємо підстави стверджувати, що підприємницька діяльність у галузі ФКіС є не стільки професією, скільки особливим способом життя. А тому позиціонуємо її як складну різноаспектну інноваційно-творчу діяльність, котра виражає своєрідний стиль поведінки особи, деталізований ініціативністю й постійними пошуками ефективних способів розв'язання бізнес-задач, готовністю до ризиків, цілеспрямованістю, наполегливістю, а також гнучкістю й постійним самооновленням. Успішне її здійснення обумовлюється рівнем розвиненості підприємницької компетентності. У цьому зв'язку особистісно-професійне становлення фахівця з ФКіС як потенційного підприємця розглядаємо не у площині набуття фахових, зокрема економічних, фінансових знань, умінь і навичок, а в контексті вибору ним індивідуальної життєвої траєкторії, залучення його до соціальної групи підприємців, концептуалізації відповідних ціннісно-мотиваційних орієнтацій, переконань, що включені в суб'єктивну модель успіху спортивного підприємництва.

Вивчення наукових праць із проблематики дослідження свідчить, що більшість авторів інтерпретує суть підприємницької компетентності як: 1) індивідуально-особистісну якість, сукупність навичок, володіння якими допомагає успішно вирішувати певні бізнес-завдання і досягати високих результатів (Д. Закатнов, О. Земка, В. Морозова, Є. Сірий, М. Теловата, М. Ткаченко та ін.); 2) коло питань, в яких людина має авторитет, досвід для успішного здійснення відповідних видів діяльності, поведінки, що демонструє в процесі ефективного виконання завдань у бізнесі (М. Вачевський, В. Дрижак, С. Іванюта, О. Падалка, О. Проценко, М. Стрельников та ін.); 3) складне динамічне утворення, в якому інтегруються цільові установки, позитивне ставлення до підприємницької діяльності, вміння визначати цілі і розробляти програму їх досягнення, прогнозувати очікувані результати, опановувати інноваційні способи підприємницької діяльності (Л. Карамушка, О. Креденцер, О. Майковська, Г. Матукова, С. Прищепа та ін.).

У з'ясуванні змістових характеристик підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту враховуємо наукову позицію щодо розуміння суті досліджуваного утворення, як комплексної особистісної якості, розвиненої у процесі спеціальної професійної підготовки, що забезпечує набуття готовності до організації та здійснення підприємницької діяльності, здатність до прийняття оптимальних нестандартних рішень у професійній сфері та спроможність нести за них особисту відповідальність, адекватно оцінювати свої підприємницькі здібності й задатки [15, с. 41]. Сучасні дослідники, застосовуючи метод експлікації понять «підприємництво» та «компетентність», визначають досліджуваний феномен як сукупність особистих і ділових якостей, навичок, знань, моделей поведінки, володіння якими допомагає успішно розв'язувати різні бізнес-завдання і досягати високих результатів діяльності [5; 9; 10]. Водночас похідне поняття «підприємливість» тлумачать як індивідуальну характеристику особи, яка завдяки безперервній активності досягає поставленої мети, виявляючи кмітливість і винахідливість, а також умінню діяти своєчасно [там само]. Підприємницьку компетентність, як інтегральну психологічну якість особистості, тлумачить Ю. Білова. Авторка стверджує, що це поняття проявляється у вмотивованій здатності до творчого пошуку та реалізації нових економічних ідей, таким чином уможливорює віднайдення конструктивних способів розв'язання проблемних питань у професійному, соціальному та побутовому аспектах буття людини. «Підприємницька компетентність, – на думку дослідниці, – дає змогу особі знаходити і застосовувати оптимальне поєднання ресурсів у процесі виробництва, створювати й

запроваджувати в економічне життя суспільства інновації, ризикувати для виконання поставленої мети» [5, с. 16]. Успіх підприємницької діяльності дослідниця пов'язує з самоорганізованістю, діловими й особистісними якостями підприємця, ефективністю управління бізнесом, підкреслюючи важливість лідерських якостей, уміння розв'язувати конфліктні ситуації, приймати рішення в умовах невизначеності, працювати у команді, стимулювати й мотивувати зусилля працівників, створювати організаційні структури.

Зважаючи на викладене та враховуючи своєрідність фізкультурно-спортивної галузі, підприємницьку компетентність фахівців з фізичної культури і спорту розуміємо як інтегративну особистісно-професійну якість, що характеризує їхні прагнення, готовність і здатність реалізувати свій потенціал у підприємницькій діяльності за такими основними напрямками: товари спортивного призначення; спортивні видовища; послуги у сфері фізичної культури і спорту.

У проєктуванні структури й уточненні змістових характеристик підприємницької компетентності фахівців із фізичної культури і спорту враховуємо результати наукових розвідок щодо індивідуально-особистісних рис, притаманних суб'єктам підприємництва. Вивчення та узагальнення наукових праць [1; 2; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 15; 17; 18] дало змогу диференціювати такі індивідуальні якості суб'єктів підприємницької діяльності: здатність діяти в умовах невизначеності; стійкість до фізичних і психологічних навантажень; готовність ризикувати; сподівання на успіх і уникнення невдачі; наполегливість; гнучкість; енергійність; яскраво виражене почуття особистої відповідальності; впевненість у собі; здатність до навчання; комунікативна вправність налагоджувати зв'язки і переконувати співрозмовників; ініціативність; уміння раціонально мислити в будь-яких ситуаціях; стійке бажання досягати мети. При цьому ми свідомі того, що кількість структурно-змістових елементів підприємницької компетентності варіюватиметься залежно від обсягу й складності виконуваних фахівцями з ФКіС бізнес-завдань. Проте у всіх випадках розвиненість підприємницької компетентності передбачає реалізацію сукупності якостей, здатностей та вмінь, пов'язаних із: порівнянням власних економічних інтересів і потреб із наявними матеріальними, трудовими, природними й екологічними ресурсами, інтересами й потребами інших людей і суспільства загалом; застосуванням технологій моніторингу ресурсів із метою забезпечення стійкого розвитку; здійсненням аналізу й оцінювання власних професійних можливостей, здібностями та зіставленням їх із потребами ринку праці; складанням, реалізацією й оцінюванням самостійно підготовлених бізнес-проєктів, розробленням алгоритмів і елементарних моделей дій для прийняття економічно обґрунтованих рішень; організацією власної трудової та підприємницької діяльності й ефективною працею колективу; зорієнтованістю в нормах й етиці трудових відносин; представленням та поширенням інформації про результати власної економічної діяльності та діяльності колективу. Підкреслимо, що відсутність однієї зі складових у структурі комплексу особистісних і ділових якостей, навичок, сформованість яких допомагає успішно розв'язувати бізнес-завдання і досягати високих результатів, знижує загальну компетентність особи щодо бізнес-діяльності; і навпаки, чим більшу кількість структурно-змістових складників підприємницької компетентності сформовано, тим з більшою вірогідністю індивід впорається з виконанням завдань.

Зважаючи на викладене й відповідно до обґрунтованої вище суті підприємницької компетентності, актуальною є дослідницька позиція Ю. Білової щодо виокремлення в структурі цього феномену таких компонентів: мотиваційно-ціннісного, що виражає морально-етичне ставлення особи до підприємницьких цінностей (свобода вибору, самореалізація, ощадливість, толерантність, чесність), зумовлюючи суб'єкт-суб'єктні міжособистісні стосунки, а також суб'єкт-об'єктні відносини людини з природою; когнітивного, що включає знання теоретичного й процедурного характеру, що відображають розуміння суті економічної сфери життя сучасного суспільства, теоретичні знання про основні поняття та методи підприємницької діяльності відповідно до особливостей і варіативності змісту освітніх та особистісних потреб, мотивів

особистості на різних етапах її економічної та підприємницької підготовки; діяльнісного, що передбачає наявність практичних умінь професійної та соціальної підприємницької діяльності, а саме: уміння вибирати ефективну бізнес-ідею та форму господарювання; здатність до організації, планування та прогнозування підприємницької діяльності; уміння презентувати власні проекти, вести конструктивний діловий діалог; готовність творчо розв'язувати різноманітні проблеми у сфері підприємницької діяльності на основі набутих знань, умінь, способів мислення; спроможність керувати та контролювати хід і результати підприємницької діяльності; емоційно-вольового, що включає: самоусвідомлення власного емоційного стану в ситуації пошуку та реалізації бізнес-проектів; майстерність гідно переживати відсутність результату, можливість відкрито виражати свої почуття і переживання; цілеспрямованість; витримку, самовладання в ситуаціях невизначеності [5, с. 16].

Науково значущою для уточнення змістових характеристик підприємницької компетентності фахівців із ФКіС є модель EntreComp, спроектована Об'єднаним дослідницьким центром (JRC) Європейської комісії від імені Генерального директорату з питань зайнятості, соціальних справ і суспільної інтеграції (DG EMPL). Зазначена еталонна рамка з дескрипторами результатів навчання візуалізує думку, що межі особистої та колективної підприємливості можна розширити на основі реалізації прагнення безперервного перегляду та оновлення ієрархії цінностей і не обмежується лінійною послідовністю дій індивіда на шляху до високого рівня розвитку підприємливості, пов'язаної зі здійсненням планів розпочати власну справу. Розроблення цієї моделі визнано одним із важливих заходів, обраних Європейською комісією для підтримки розвитку компетентності підприємливості у сфері освіти та зайнятості. Відтак основним показником рівня розвитку підприємницької компетентності фахівців з ФКіС можуть бути результати навчання, котрі, згідно з рамкою EntreComp, виражають судження про те, що знає, розуміє і здатний робити індивід після закінчення навчання, визначаючи в нього рівень розвиненості підприємницької компетентності. З огляду на це розвиток підприємницької компетентності фахівців з ФКіС (за рамкою EntreComp) може визначатися в межах трьох умовно виокремлених площин: «Ідеї та можливості», «Ресурси» та «Трансформація в дії». У межах площини «Ідеї та можливості» ПК визначається через здатність особи виявляти індивідуальні можливості (креативність, світогляд, ціннісні орієнтації, позиція), критично оцінювати «чужі» та «свої» ідеї, етику й обґрунтованість мисленнєвих дій. Площина «Ресурси» деталізує ПК за такими напрямками: самосвідомість і самоефективність; мотивація і наполегливість; мобілізація ресурсів і інших осіб; фінансова та економічна грамотність. У площині «Трансформація в дії» ПК проявляється через стан сформованості підприємницьких якостей (ініціативність; планування та управління; подолання бар'єрів, пов'язаних із неоднозначністю, невизначеністю та ризиками; співпраця з іншими; навчання через досвід). Усі три означені площини уможливають уточнення змістових характеристик підприємницької компетентності фахівців із ФКіС як на етапі засвоєння основ підприємництва, так і під час їх залучення до проєктної діяльності (етапи: розроблення, презентації та захисту бізнес-проектів). З-поміж основних критеріальних ознак виокремлено такі: обізнаність з інфраструктурою, кон'юнктурою й ринком праці; уміння віднаходити можливості для самозайнятості; здатність дотримуватися етики підприємництва й корпоративної культури; навички щодо планування, організації, керування діяльністю, делегування повноважень, системного аналізу, інформування, оцінювання й обліку; лідерські якості; здатність представляти організацію і проводити переговори; працювати самостійно і в команді; оцінювати ситуацію, визначати сильні та слабкі сторони, ризикувати; брати ініціативу на себе, діяти на випередження, бути самостійним та інноваційним щодо особистого та суспільного життя, а також на роботі; мотивувати інших і бути мотивованим, рішучим у досягненні цілей [13].

Отже, узагальнюючи наукові результати критичного осмислення наведених у статті праць і дослідницьких розвідок, розрізняємо два концептуально-світоглядні підходи до розуміння змістово-семантичної сутності підприємницької компетентності особи:

- 1) сукупність ставлень, знань, умінь і навичок, пов'язаних із безпосереднім здійсненням

комерційної діяльності;

2) комплекс індивідуальних рис особи (завзятість, активність, підприємливість), позитивне ставлення до бізнесу, наявність відповідних знань і навичок із підприємницької діяльності. Таким чином, підприємницька компетентність фахівців з ФКіС сприяє досягненню успіхів, передбачаючи глибоке розуміння ними суті виконуваних завдань і розв'язуваних проблем, а тому постає як стійка готовність до здійснення професійної діяльності з обов'язковим набуттям досвіду в цій сфері, формуванням умінь обирати засоби й способи діяльності, адекватні конкретним обставинам місця й часу.

Відповідно до обґрунтованої природи підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту її структура конкретизується мотиваційно-ціннісним, змістово-процесуальним, суб'єктно-діяльним, рефлексивно-оцінним компонентами [13, с. 105–106]. Коротко прокоментуємо їх змістові характеристики.

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризує професійну схильність та ціннісно-світоглядну позицію фахівця щодо підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії, поглиблення знань з основ підприємництва й набуття вмінь щодо складання й реалізації бізнес-планів в індустрії спорту, надаючи їй чіткого індивідуально-особистісного акценту та прагнення до самореалізації в умовах ринкової економіки, досягнення підприємницького успіху і подальшого самовдосконалення. Змістовими характеристиками компонента позиціонуємо: сукупність ціннісних орієнтацій і настанов щодо галузі фізичної культури і спорту, надання фізкультурно-спортивних послуг, розширення знань і вдосконалення умінь з організації і провадження власної бізнес-справи, самостійного вивчення ринку фізкультурно-спортивних послуг (товарів спортивного призначення) і зацікавлень споживачів, генерування креативних ідей щодо підприємництва в галузі ФКіС, складання й реалізації бізнес-планів в фізкультурно-спортивній індустрії; професійну позицію як психологічний феномен, що синтезує ставлення та переконання особи щодо інтеграції фізкультурно-оздоровчої діяльності, фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю, підготовки спортсменів до змагань із визнаних в Україні видів спорту з підприємницькою активністю, поглибленням власного рівня обізнаності й обумовлює усвідомлення значущості підприємницької діяльності на всіх етапах її виконання (від свідомого цілевизначення до безпосередніх дій і конструктивного коригування способів її провадження); мотивацію до самостійного виявлення проблемних і суперечливих питань у професійній і підприємницькій діяльності в царині фізичної культури і спорту, віднайдення і розроблення раціональних шляхів їх розв'язання; наміри щодо самовизначення, самореалізації й самовдосконалення в межах спортивного підприємництва.

Мотиви до підприємницької діяльності, на нашу думку, є стійкими спонуками до дій. Ґрунтуючись на концептуальних ідеях відомого американського підприємця Р. Кійосакі, вважаємо, що мотиви до підприємницької діяльності у фахівців із фізичної культури і спорту трансформуються з їхніх потреб бути підприємливими, тобто усвідомлена потреба є поведінковим мотивом. Тому логічно стверджувати, що дії фізкультурно-спортивних кадрів, зокрема, вибір різновиду професійної й підприємницької діяльності обумовлюється їхнім покликанням і бажаннями. Мотиваційні настанови щодо підприємницької діяльності з надання фізкультурно-спортивних послуг відображають схильність фахівців із фізкультурно-спортивною освітою діяти відповідним чином. Відтак схильність постає як внутрішня професійна позиція суб'єктів спортивного підприємництва щодо різних об'єктів і ситуацій, у т. ч. оточення та ділової сфери, а мотиви надають кожній ситуації підприємницької діяльності особистісного акценту. У цьому контексті зауважимо, що отримання прибутку може бути основним мотивом, але не самоціллю і не кінцевою потребою діяльності фахівців, оскільки спортивне підприємництво – це не тільки стратегічна, а й творча діяльність із високим ступенем автономності в ухваленні рішень. Як бачимо, суб'єкта спортивного підприємництва захоплює власне процес здобуття незалежності та самореалізації, а гроші (як дохід) слугують для нього своєрідним критерієм успіху, що засвідчує ефективність реалізації розробленого

підприємницького проекту, а також засіб забезпечення соціального визнання індивіда й підвищення його ділової репутації, як підприємця. Отже, поняття «мотиви підприємницької діяльності» і «підприємницькі настанови» наближені за семантикою, однак нетотожні, зокрема, мотив – більш динамічне явище, що зумовлюється емоціями, а настанова – стабільне.

В уточненні змістових характеристик підприємницької компетентності фахівців із ФКіС враховуємо позицію щодо диференціації економічних, соціальних, психологічних, фізичних, гуманістичних мотивів підприємницької діяльності [13, с.152]. Економічні мотиви виявляються в прагненні отримувати економічну вигоду шляхом досягнення успіху від перемоги або успіху, щоб вижити в умовах ринкової економіки, або того й іншого одночасно. Економічні мотиви підприємницької діяльності конкретизуються різновидами майнових мотивів, котрі спонукають до збереження / розширення переліку об'єктів володіння, розпорядження, користування, до підтримки, зміцнення вертикалі підприємницької влади і зростання адміністративного ресурсу; трудових мотивів, що пов'язані з досягненням успіхів у роботі, зростанням власної професійної конкурентоспроможності, посиленням своїх конкурентних переваг і подоланням недоліків; фінансових мотивів, що зумовлюють суб'єктів підприємницької діяльності отримувати прибутки, або спонукають збільшувати їх в результаті успішного здійснення відповідних фінансових операцій. Таким чином, прибуток слугує інтегральним мотивом підприємництва. У зв'язку із цим трапляється, що мотивацію до підприємництва зводять лише до отримання прибутку, суть якого в економіці тлумачать як різницю між ціною послуги, собівартістю товару і сукупністю витрат пов'язаних із його виробництвом та реалізацією. Проте в гуманітарних науках і в професійній педагогіці прибуток визначається як засіб досягнення більш важливих цілей – подальшого розвитку спортивного бізнесу чи власного збагачення. Таким чином, мотив прибутку спонукає суб'єктів спортивного підприємництва до виконання двох основних завдань: фактичного отримання доходів і їх раціонального розподілу. Водночас у сфері фізичної культури і спорту є суб'єкти підприємницької діяльності, які розглядають власну ділову активність як різновид спорту. Для таких осіб постійне зростання прибутку слугує самоціллю. У типовому підприємстві спортивна мотивація притаманна переважній більшості суб'єктів бізнесу з високим рівнем розвитку ділової активності. Важливо, щоб означений тип мотивації інтегрувався з іншими мотивами і не був домінантним. Вилучення прибутку з обороту – невід'ємний спосіб виживання, матеріального забезпечення власне підприємців і членів їх сімей. Реалізуючи прагнення отримати дохід, будь-який підприємець ризикує залишитися без засобів існування. Усвідомлюючи це і плануючи розпочати власну справу, фахівці з ФКіС, здебільшого, сподіваються забезпечити, передовсім, гідну життєдіяльність, а вже потім – отримання прибутку. Водночас систематичне недоотримання прибутків – типове явище у багатьох країнах із ринково орієнтованою економікою. Особливо це стосується різних напрямів малого бізнесу, в тому числі спортивного підприємництва. Однак такі явища не завжди призводять до руйнування неприбуткових установ і втрати бізнесу. При цьому в окремих видах підприємництва неможливо не тільки максимізувати прибуток, але й взагалі отримувати його, наприклад, у некомерційній діяльності, що іноді трапляється й у спортивному підприємстві.

Наслідуючи концептуальні бачення Ю. Рубіна, вважаємо, що важливими рушіями започаткування і ведення власного бізнесу є соціальні мотиви, зокрема: ініціювання форм соціальної комунікації як способу реалізації, підтримки й посилення соціальної активності особи; визнання в суспільстві, підпорядкування започаткованого бізнесу нормам права; публічне презентування особистих конкурентних переваг і досягнень; формування і зміцнення позитивної репутації; набуття знань, умінь, навичок і досвіду в соціальній сфері; вивчення досвіду успішних підприємців та адаптоване його застосування у власній діяльності [13, с. 154]. Відповідно до означеного, соціальні мотиви фахівців з ФКіС відображають їхню загальнолюдську природу, потреби в міжособистісній комунікації, прагнення до соціальної адекватності. Ініціюючи спілкування, суб'єкти підприємницької діяльності намагаються самостійно створювати форми комунікативної взаємодії. Таким чином, фізкультурно-спортивні

кадри, встановлюючи ділові взаємини, реалізують об'єктивну закономірність функціонування бізнесу. Загальними соціальними настановами фахівців із фізичної культури і спорту вважаємо їхні бажання відповідати суспільно визнаним критеріям підприємницького успіху (особистий комфорт, ділова репутація, статус суб'єкта підприємництва).

Психологічні мотиви підприємницької діяльності, як свідчить аналіз численних наукових праць, здебільшого відображають прагнення індивіда до самоусвідомлення, ефективної самореалізації, розвитку індивідуальних якостей, самоствердження в ділових відносинах, сприяючи оптимізації міжособистісних контактів і формуванню психологічної стійкості. Психологічно виправдана поведінка суб'єкта спортивного підприємництва обумовлює формування механізмів емоційної взаємодії з іншими людьми, а також розвиток наполегливості, волі, охайності, відкритості, терпіння, послідовності в діях тощо. Психологічні мотиви зумовлюють прагнення фахівців з ФКіС до підприємницької поведінки і налагодження ділових стосунків у соціальній ролі підприємця. Вивчення наукових праць із організаційної психології та власний досвід переконують, що з допомогою психологічних настанов, переконань, фахівцям із фізичної культури і спорту, як суб'єктам підприємництва, вдається: оптимізувати міжособистісні контакти, усвідомити свою унікальність і самостверджуватися не тільки в фізкультурно-спортивному просторі, але й у бізнес-середовищі; сформувати психологічну стійкість до негативних впливів несприятливого середовища; розвинути ділову активність, лідерство, комунікативність й інші ділові якості.

Фізичні мотиви підприємницької діяльності загалом охоплюють три види мотивації: власне фізичну (мотив виживання), фізіологічну і біологічну. Фізична мотивація розпочинається на генетичному рівні й спонукає до фізично й інтелектуально активної поведінки, зорієнтованої на виживання. Суб'єктам підприємництва, щоб вижити економічно, важливо бути фізично активними. «Особи, генетично схильні до активної поведінки, володіють високими фізичними й інтелектуальними потенціалами, більш стійкі до захворювань, здатні опанувати великі обсяги корисної інформації, вони витривалі й мобільні. Такі фахівці реалізують природну активність шляхом фізичного домінування над оточенням, що може бути підґрунтям їхнього подальшого психологічного, соціального й економічного домінування у суспільстві» [13, с. 155]. Генетично активні фахівці з фізичної культури і спорту, володіючи розвиненими здібностями до підприємництва, винахідливістю, схильністю до активної поведінки, виявляють первинну мотивацію до підприємницької діяльності. Саме фізичне або інтелектуальне суперництво зумовлює виникнення прагнення до успіху в спорті, а відтак й інтерес до підприємництва. З часом цей інтерес трансформується в стійке прагнення (намір) стати успішним підприємцем. Отже, в кореляції з підприємницькою діяльністю відбувається подальший розвиток форм активної поведінки фізкультурно-спортивних кадрів (від занять спортом, обмежених спортивними змаганнями, до форм самореалізації у підприємницькій діяльності, в яких активність і підприємливість не обмежуються).

Гуманістичні мотиви підприємницької діяльності пов'язані з реалізацією фахівцями з фізичної культури і спорту загальнолюдських функцій (глобального цілепокладання професійної діяльності; удосконалення цивілізаційного буття людства; глобального контролю за конструктивними процесами щодо розвитку здоров'я нації; відчуття глобальної відповідальності за події, що відбуваються у світі тощо). «Якщо особа сприймає власну працю, як основне джерело доходу або засіб кар'єри, то її думки зосереджуватимуться на віднайденні найкоротших шляхів досягнення відповідно поставленої мети» [18]. Це гальмує розвиток спортивного підприємництва і самореалізацію його суб'єктів. Русійними силами гуманістичної мотивації представників спортивного бізнесу до підприємницької діяльності слугують їхні потреби, які мають етичний, естетичний, ідеологічний (філософський) характер. Гуманістичні мотиви охоплюють: прагнення до етичної, естетичної, ідейної самореалізації, набуття відповідних форм адекватності, ініціювання змін для встановлення нових порядків і формування нових уявлень. Означена група мотивів відображає потреби фахівців із ФКіС в

активній поведінці, домінуванні, розвитку, набутті комфорту в етичній, естетичній, ідеологічній площинах.

Окрім означених груп мотивів підприємницької поведінки, варто розрізняти мотиви-спонукання, тобто дійсні мотиви, і мотиви-судження, тобто думки, що проголошуються і відкрито визнаються конкретною особою, а тому їх часто називають підприємницькими мотивуваннями. Зважаючи на це, у структуру ціннісно-мотиваційного компонента підприємницької компетентності фахівців із ФКіС включено ціннісні орієнтації, що виражаються у стійкому намірі до самопрезентації, прояву себе і своїх здібностей; прагненні задовольнити свої лідерські потреби й бути незалежним, що проявляється у несприйнятті форм працевлаштування «за наймом», змаганні за самовираження, самореалізацію тощо. Погоджуємося з думкою більшості сучасних науковців, що ціннісні орієнтації до підприємницької діяльності є основою економічної еволюції щодо протистояння агресивності ринку і його учасників. Ціннісні орієнтації фахівців з ФКіС усвідомлюємо як динамічну ієрархічну систему, що поєднує їхні мотиви і цінності як осіб, представників певної соціальної групи, індивідуальностей, і відображає міжсуб'єктні стосунки. Саме ціннісні орієнтації характеризують самосвідомість, індивідуально-особистісну цілісність і стійкість кожного індивіда, визначають ціннісну суть інтеграції фізкультурної, спортивної, оздоровчої і підприємницької діяльності як засобу самореалізації фізкультурно-спортивних кадрів. У взаємозв'язку з ціннісними орієнтаціями фахівців із фізичної культури і спорту осмислюємо їхню професійну позицію, в якій концентрується цілісність інтелектуально-вольових та емоційно-оцінних уявлень, ставлень, переконань щодо підприємницької діяльності та її атрибутів, поглиблення обізнаності з питань спортивного підприємництва. Означений складник ціннісно-мотиваційного компонента підприємницької компетентності фахівців із фізичної культури і спорту забезпечує усвідомлення підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії як підґрунтя самореалізації, подальшого особистісного та професійного самовдосконалення в умовах ринкової економіки. Таким чином, з-поміж мотиваторів підприємницької діяльності виокремлюємо прагнення до успіху та уникнення невдач, що характеризують мотивацію домагань фахівців з фізичної культури і спорту. Відтак у свідомості фізкультурно-спортивних кадрів формується новоутворена психічна властивість – прагнення до розвитку власних індивідуально-особистісних особливостей, формування ціннісних орієнтирів, настанов, переконань, світогляду. На нашу думку, саме прагнення зумовлюються ціннісними орієнтаціями, професійною позицією й підсилюють визначення цільових настанов діяльності, стимулюючи потреби в самореалізації та самовдосконаленні.

Змістово-процесуальний компонент підприємницької компетентності фахівців із фізичної культури і спорту є системною ознакою розуміння своєрідності підприємницької діяльності у фізкультурно-спортивній індустрії в єдності її організаційної, комерційної, інноваційної й комунікативної складових. Змістовими характеристиками компонента вважаємо: знання суті підприємництва і підприємницької діяльності крізь призму науково-світоглядних позицій економістів, соціальних психологів, педагогів у контексті інтеграції фізкультурно-спортивної і підприємницької діяльності, а також особливостей ринку послуг із фізичної культури і спорту в Україні; розуміння ефективних механізмів інтеграції зазначених вище видів діяльності, а також поінформованість із основних нормативно-законодавчих документів, програм зі здійснення підприємницької діяльності; обізнаність із теоретичною і фактичною інформацією щодо попиту і пропозиції фізкультурно-спортивних послуг, результатами моніторингових досліджень про стан здоров'я населення регіону, країни, відомостями з економіки, менеджменту й маркетингу спорту, спортивного підприємництва як комплексно-інтегрованим, логічно обґрунтованим і зафіксованим у свідомості індивіда знанням про явища і процеси бізнесу в фізкультурно-спортивній індустрії; розуміння природи ризиків та їх різновидів (виробничі, що пов'язані з ймовірністю невиконання підприємством своїх зобов'язань перед замовником; кредитні, що зумовлені ймовірністю невиконання фірмою своїх фінансових зобов'язань перед інвестором; відсоткові, що виникають унаслідок

непередбачуваної зміни відсоткових ставок; ризику ліквідності, обумовлені несподіваною зміною кредитних і депозитних потоків; інвестиційні, викликані можливим знеціненням інвестиційно-фінансового портфеля, що включає власні і придбані цінні папери; ринкові, пов'язані з ймовірним коливанням ринкових відсоткових ставок як національної грошової одиниці, так і закордонних курсів валют [13, с. 175–176]); загальноекономічні знання щодо організації спонсорства й інноваційної діяльності й уміння їх ситуаційно застосовувати під час планування й здійснення підприємницької діяльності з надання фізкультурно-спортивних послуг; технологічно-процесуальні знання й уміння із підприємницької діяльності конкретизовані сутністю таких етапів: «пошук підприємницької ідеї щодо вибору товару або послуги; проведення маркетингового дослідження; державної реєстрації підприємницької діяльності; складання бізнес-плану; реалізація виготовленої продукції або надання послуги; управління підприємством; оподаткування підприємницької діяльності» [15, с. 91].

Виокремлені знання, на нашу думку, є елементом складної багаторівневої системи інтелектуальної обізнаності фахівця з фізичної культури і спорту як результату пізнання дійсності, закономірностей становлення спортивного підприємництва. У здійсненні підприємницької діяльності у фізкультурно-спортивній індустрії виокремлені різновиди знань актуалізуються, набувають практико-орієнтованого характеру й безпосередньо впроваджуються. Таким чином, сукупність знань зі спортивного підприємництва сприяє інтегрованому використанню фахівцями з фізичної культури і спорту наявних у них знань і досвіду. У зв'язку із цим для підприємницької діяльності в фізкультурно-спортивній індустрії їм необхідно засвоїти інтегративні відомості, що утворюють ядро змістово-процесуального компонента підприємницької компетентності: знання соціокультурної ролі, значення, функцій і сучасних вимог до особистості фахівця з фізичної культури і спорту; розуміння суті підприємницької діяльності, її атрибутів, алгоритмів, способів і механізмів виконання на кожному з етапів; знання основ психології підприємницької діяльності; обізнаність із запитами населення щодо фізкультурно-спортивних послуг, обумовлених індивідуально-віковими й регіональними особливостями та рівнем їхнього здоров'я і фізичного розвитку; знання особливостей організації та механізмів функціонування спортивних клубів, фітнес-центрів, масажних салонів, спортивних секцій; обізнаність із основами й новітніми досягненнями з біохімії, нейрофізіології, спортивної медицини, біомеханіки, психології й педагогіки спорту, спортивної соціології, спортивного менеджменту та маркетингу, охорони здоров'я, ергономіки. Виокремлені різновиди знань інтегруємо в межах змістово-процесуального компонента підприємницької компетентності фахівців із фізичної культури і спорту як сукупність елементів, що обумовлюють їхню конкурентоспроможність в умовах ринкової економіки.

Ми свідомі того, що чим вищим буде рівень загального або спеціального знання, тим більше ресурсних можливостей суб'єкт спортивного підприємництва зможе виокремити. Екстраполюючи наведене міркування в площину підприємницької діяльності у сфері ФКіС, маємо підстави наголосити, що знання потреб споживачів спонукає суб'єктів підприємницької діяльності у фізкультурно-спортивній індустрії віднайти інноваційні підходи до задоволення споживацького попиту. Тому, окрім знанневих складників, до змістово-процесуального компонента віднесено технологічно-процесуальні вміння щодо розпізнавання ризиків й активної діяльності в умовах невизначеності; віднайдення оптимальних способів виходу з ризикованих ситуацій з високим рівнем вигоди для розвитку започаткованої справи; реалізації основних управлінських функцій із урахуванням особливостей бізнесу; виокремлення можливостей організаційного середовища і використання їх для досягнення власних цілей.

Суб'єктно-діяльнісний компонент виражається в окремих діях, алгоритмах, механізмах і способах діяльності щодо планування спортивного підприємництва на різних етапах здобуття фізкультурно-спортивної освіти, професійного становлення і подальшого кар'єрного зростання шляхом виконання проблемно-пошукових і ситуаційних завдань підприємницького характеру. Провідні характеристики успішної підприємницької діяльності у відповідній професійній сфері

більшість науковців (М. Вачевський, І. Демура, В. Жолдак, Є. Іванченко, В. Лукашук, С. Мединський, Ю. Мічуда, З. Скринник та ін.) вбачають у раціональній організації справи, забезпеченні й дотриманні трудової дисципліни, оптимальному використанні вкладених ресурсів для отримання практичного результату. З-поміж значущих якостей суб'єкта підприємництва дослідники [1; 5; 6; 11; 15; 17] виокремлюють такі: цілеспрямованість, креативність, інтелігентність, лідерські здібності, схильність до новацій, ініціативність, відповідальність, працелюбність, рішучість, практичність, організованість, наполегливість, комунікабельність, самокритичність, готовність брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності. «Поєднання потенційно наявних якостей і компетентностей ділової людини складає її особистісно-діловий потенціал, що в різноманітних професійних ситуаціях дає фахівцеві змогу адекватно оцінити власні ресурси, обрати сферу застосування своїх здібностей, мобілізувати готовність до організації власної справи в умовах конкуренції та можливого безробіття» [6]. З-поміж провідних властивостей особистості підприємця виділяють уміння скоординувати зусилля усіх співробітників, їхні здатності щодо соціально толерантного комунікування з іншими людьми, спроможність заперечувати стереотипи [9; 13; 15; 16; 17]. Актуальним убачаємо міркування дослідників, що найбільш значущими професійними якостями суб'єктів підприємницької діяльності у наш час є здатність до постійної активної діяльності в умовах функціонування організаційних утворень різних форм власності й господарювання; адаптованість фахівців до нових потреб підприємницької діяльності; здатність впроваджувати новації, самовдосконалюватися, впевнено працювати, успішно реалізуючи антикризову політику; уміння використовувати у професійній діяльності сучасні інформаційні технології тощо. На основі вивчення напрацювань та узагальнення результатів теоретичного аналізу, на нашу думку, змістовими характеристиками суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту будуть такі уміння і навички щодо: створення поліпшених організаційних структур на основі оптимізації й реорганізації окремих підприємницьких об'єктів; раціонального оцінювання ситуацій підприємництва на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях, прогнозування змін й адаптування до них; економічного обґрунтування соціального ефекту реалізації підприємницького проєкту, бізнес-ідеї; ухвалення компромісних підприємницьких рішень, пов'язаних із отриманням максимальних доходів і фінансовими можливостями споживача; організації й координування процесів реалізації підприємницького проєкту, що передбачає чітке формулювання цілей і визначення конкретних завдань; стимулювання продуктивної зовнішньо-внутрішньої взаємодії між учасниками підприємницького середовища для досягнення окреслених цілей; індивідуально-особистісні якості: психологічна готовність ризикувати; сподівання на успіх; наполегливість; гнучкість; енергійність; яскраво виражене почуття особистої відповідальності; впевненість у собі; здатність до навчання; здатність переконувати; здібності до комунікації; здатність керувати; ініціативність; здатність раціонально мислити в будь-яких ситуаціях; величезне бажання досягати мети; уміння координувати зусилля співробітників, здатність і готовність до соціально лояльного спілкування з іншими людьми.

З-поміж індивідуальних якостей до змісту суб'єктно-діяльнісного компонента підприємницької компетентності фахівців із фізичної культури і спорту віднесено: відповідальність, організаторські здібності, енергійність, ініціативність, самостійність; індивідуально-особистісні властивості щодо здійснення будь-яких видів господарської діяльності в умовах ризику. Способи виконуваних фахівцями із фізичної культури і спорту дій, пов'язані з плануванням, контролем, організацією, володінням підприємством, використанням кожної можливості й ресурсу з максимальною вигодою. Механізми ж організації соціально-економічних процесів передбачають наявність сформованих умінь організувати власний бізнес і забезпечувати успішне його функціонування, виробництво, надання послуг.

Рефлексивно-оцінний компонент уможливорює аналіз і самооцінку фахівцями з фізичної культури і спорту особистісних підприємницьких якостей та результатів опанування основ спортивного підприємництва в контексті перспективних планів щодо самореалізації у

професійній і підприємницькій діяльності, у т.ч. на основі відкриття власної справи в фізкультурно-спортивній індустрії. Зміст означеного компонента конкретизується комплексом ціннісних, когнітивних, інтелектуальних і діяльнісних ставлень індивіда до самого себе, інших суб'єктів підприємницької діяльності й ґрунтується на критичному осмисленні підстав, характеру, структури, процесів і результатів здійснюваної діяльності; характеризується сукупністю здібностей, використовуваних способів, стратегій, тактичних прийомів, що забезпечує усвідомлення і подолання стереотипів особистісного досвіду і діяльності завдяки переосмисленню, висуванню і втіленню інноваційних ідей, що виникають у процесі вирішення професійних завдань. Рефлексивно-оцінний компонент уможливорює здійснення специфічних розумових дій, спрямованих на розвиток підприємства і себе як конкурентоспроможного фахівця з фізичної культури і спорту та підприємця. Рефлексія є ключовим механізмом осмислення і міркування, який протистоїть формальним (насамперед логічним) правилам, що регулює організацію міркування. З психологічної точки зору рефлексія – це процес самоаналізу власних психічних станів. Рефлексія допомагає майбутньому підприємцю сформулювати одержувані результати, перевизначити мети подальшого розвитку, скоригувати напрями самовдосконалення. Оволодіння підприємницькою компетентністю відбувається тільки тоді, коли приділяється увага розвитку рефлексії. За рахунок неї формуються моделі підприємницької діяльності. При орієнтації їх на професійну складову з'являється можливість досягати позитивного рішення практичних завдань. Безсумнівно, що засвоєння нових знань стає якимось результатом рефлексивного процесу. Беручи до уваги динамічність розвитку дистанційних форм навчання, роль рефлексії набуває значущості, особливо у формуванні підприємницьких якостей фахівців з фізичної культури і спорту, оскільки підприємницька складова їхньої діяльності тісно переплітається з їхнім особистісним розвитком. Як бачимо, в сучасному суспільстві актуальності набувають саме інтелектуально творчі якості фахівців з фізичної культури і спорту, які оволодівають професійними якостями бізнес-адміністрування (активність, креативність, критичне мислення, рефлексійність, прагнення до успішного зростання та ін.), що формують уявлення про них, як індивідуальностей із унікальним стилем діяльності, стійкою активною світоглядною позицією та ціннісними орієнтирами.

Висновки. Вивчення й узагальнення наукових праць засвідчило наявність різних підходів до розуміння сутності підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту. Відтак нами було уточнено зміст підприємництва як ініціативної самостійної діяльності громадян, спрямованої на отримання прибутку або особистого доходу, здійснюваної від свого імені, під свою майнову відповідальність або від імені та під юридичну відповідальність юридичної особи. Підприємницьку компетентність – як сукупність особистих і ділових якостей, знань, навичок, моделей поведінки, оволодіння якими сприяє успішному розв'язанню бізнес-завдань у галузі фізичної культури і спорту. Підприємницьку діяльність у царині фізичної культури і спорту – як складну різноаспектну інноваційно-творчу діяльність, що виражає своєрідний стиль поведінки особи й деталізується ініціативністю та постійними пошуками ефективних способів розв'язання бізнес-задач, готовністю до ризиків, цілеспрямованістю, наполегливістю й гнучкістю. Аргументовано авторське розуміння суті підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту як інтегративної особистісно-професійної якості, що характеризує їхні прагнення, готовність і здатність реалізувати свій потенціал у підприємницькій діяльності. Уточнено структуру підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту, а саме: мотиваційно-ціннісний компонент характеризує професійну схильність і ціннісно-світоглядну позицію щодо підприємницької діяльності, засвоєння основ підприємництва й набуття вмінь щодо складання й реалізації бізнес-планів у фізкультурно-спортивній індустрії; змістово-процесуальний компонент є системною ознакою розуміння своєрідності підприємницької діяльності; суб'єктно-діяльнісний компонент виражається в окремих діях, алгоритмах і способах діяльності з планування підприємництва; рефлексивно-оцінний – передбачає аналіз та самооцінку підприємницьких якостей і результатів засвоєння

основ підприємництва в контексті перспективних планів щодо самореалізації у професійній діяльності і, зокрема, щодо відкриття власної справи.

Викладені положення не вичерпують усіх аспектів наукової проблеми. Подальшого обґрунтування потребує конкретизація критеріального апарату дослідження, а саме рівнів розвитку підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту; діагностування сучасного стану розвиненості означеної якості в представників відповідних професій тощо.

Список використаної літератури

1. Bazyl L., Radkevych O., Radkevych V., Orlov V. 2020 Interdisciplinary approach to the economic-legal socialization of specialists in modern labor market / *Utopia y Praxis Latinoamericana*, vol. 25, no. Extra 6, PP. 208–218.
2. Komarkova I., Gagliardi D., Conrads J., Collado A. Entrepreneurship Competence: An Overview of Existing Concepts, Policies and Initiatives. Final Report of European Commission, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. 162 p. URL : <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC96531/> (date of access 10.07.2021).
3. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations(DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). P. 8.
4. Скібіцький О. М., Матвеев В. В., Скібіцька Л. І. Організація бізнесу. Менеджмент підприємницької діяльності: навч. посібн. Київ: Кондор, 2011. 912 с.
5. Білова Ю. Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*: зб. наук. праць. 2013. Вип. 7 (50). С. 15–17.
6. Тирпак І. В., Тирпак В. І., Жуков С. А. Основи економіки та організації підприємництва: навч. посіб. Київ: Кондор, 2012. 270 с.
7. Морозова В. С. Понятие и структура предпринимательской компетентности менеджера. *Ярославский педагогический вестник*. 2012. № 2. Том II. С. 199–204.
8. Креденцер О. В. Психологічні умови підготовки підприємців до професійної діяльності у сфері торгівельного бізнесу: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.10. Київ, 2009. 20 с.
9. Стрельников М. Структура підприємницької компетентності магістрів спеціальності «бізнес-адміністрування»: *матеріали III Міжнародної науково-практичної ІНТЕРНЕТ-конференції «Проблеми професійного становлення майбутнього фахівця в умовах інтеграції до європейського освітнього простору»* (22 травня 2015 р.). URL : <https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/seksiia-3/3571-struktura-pidpryyemnytskoyi-kompetentnosti-mahistriv-spetsialnosti-biznes-administruvannya> (дата звернення 21.05.2015).
10. Ткаченко М. В. Формування підприємницької компетентності фахівців ресторанного господарства: метод. рекомендації. Одеса: ТОВ «Зовнішрекламсервіс», 2015. 59 с.
11. Іванюта С. М., Іванюта В. Ф. Підприємництво і бізнес-культура: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ-ри, 2007. 288 с.
12. Швалб Ю. М. Психологічні аспекти компетентнісного підходу в освіті. *Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України*: матеріали методолог. семінару. Київ: Пед. думка, 2009. С. 105–113.
13. Молдован А. Д. Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту: навч. посіб. Київ: СПД «Чалчинська Н. В.», 2017. 252 с.
14. Романовський О. О. Проблеми організації ефективної бізнес-освіти. *Наука і практика управління*. 2002. Т. 5. № 2. С. 54–64.
15. Алексеева С. В., Базиль Л. О., Гриценко І. А., Єршова Л. М., Закатнов Д. О., Орлов В. Ф., Сохацька Г. В. Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія. Житомир: Полісся, 2020. 237 с.
16. Энциклопедический словарь предпринимателя / сост. С. М. Синельников, Т. Г. Соломоник, Р. В. Янборисова. Санкт-Петербург: Алга-фонд, АЯКС, 1992. 414 с.
17. Базиль Л. Індивідуально-особистісні якості щодо успішної підприємницької діяльності. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: тези доп. X міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 7–8 листоп. 2019 р.) / ред. кол.: Н. Г. Ничкало, М. Є. Скиба, В. О. Радкевич та ін. Хмельницький: ХНУ, 2019. С. 111–112.
18. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.

ENTREPRENEURIAL COMPETENCE OF A SPECIALIST IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

Moldovan Andrii

Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer at the Department of Theory and Methods of Physical Education and Sports
Yuri Fedkovych Chernivtsi National University

Introduction. *Physical Education and Sports under the influence of socio-economic, demographic and political transformations are undergoing profound quantitative, structural and qualitative changes. There is a formation of a specific market, covering three main areas: sporting goods; sports spectacles; physical culture and sports services. In this regard, there is a need to clarify the essence of entrepreneurial competence of specialists in physical culture and sports.*

Purpose. *The purpose of the article is to substantiate the content characteristics of entrepreneurial competence of specialists in physical culture and sports, taking into account the specifics of physical culture and sports.*

Methods. *Analysis of definitions, comparison, abstraction, theoretical analysis of sources, synthesis, study and generalization of experience, analysis of the activities of sports entrepreneurs, conversations with business representatives, coaches in the context of the research issue, generalization.*

Results. *The essence of entrepreneurial competence of specialists in the field of physical Education and Sports characterized as an integrative personal and professional quality that characterizes their aspirations, willingness and ability to realize their potential in entrepreneurial activity in the field of physical culture and sports. In accordance with the industry specifics, the semantic characteristics of the structural components of the specified education revealed, namely: motivational-value, content-procedural, subject-activity, reflexive-evaluative.*

Originality. *According to the idea of understanding entrepreneurship as an initiative, independent activity of citizens, focused on obtaining social and economic results, sports entrepreneurship is justified not so much by profession as by a special way of life. In this regard, the entrepreneurial competence of a specialist and its development considered not in the field of acquiring professional, including economic, financial knowledge, skills and abilities, but in the context of his individual life trajectory, conceptualization of relevant value-motivational orientations, beliefs included in the subjective model of success of sports entrepreneurship. Given this position, in defining the essence and structure of entrepreneurial competence of specialists differentiated the concepts of «professional competence» and «entrepreneurial competence».*

Conclusion. *The author's understanding of the essence of entrepreneurial competence of specialists in Physical Education and Sports as an integrative personal and professional quality characterized, which characterizes their aspirations, readiness and ability to realize their potential in entrepreneurial activity. The structure of entrepreneurial competence of specialists in Physical Education and Sports – the integrity of motivational-value, content-procedural, subject-activity and reflexive-evaluation components. The motivational and value component characterizes professional inclination and value-worldview position on entrepreneurial activity, mastering the basics of entrepreneurship and acquiring skills in drawing up and implementing business plans in Physical Education and Sports industry. The content-procedural component is a systemic feature of understanding the uniqueness of entrepreneurial activity. The subject-activity component is realized through separate actions, algorithms and ways of activity on planning and conducting sports business. The reflexive-evaluative – involves the analysis and self-assessment of entrepreneurial qualities and the results of mastering the basics of entrepreneurship in the context of long-term plans for self-realization in professional activities and, in particular, to start your own business.*

Key words: *specialists in the field of Physical Education and Sports, entrepreneurial competence, structure of entrepreneurial competence, structural and semantic characteristics.*

References

1. Bazyl L., Radkevych O., Radkevych V., Orlov V. (2020). Interdisciplinary approach to the economic-legal socialization of specialists in modern labor market. *Utopia y Praxis Latinoamericana*, 25(6), 208-218 [in English].
2. Komarkova, I., Gagliardi, D., Conrads, J., Collado, A. (2015). *Entrepreneurship Competence: An Overview of Existing Concepts, Policies and Initiatives. Final Report of European Commission*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. URL: <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC96531/> [in English].
3. Definition and Selection of Competencies (2010). *Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft)* [in English].
4. Skibitskyi O. M., Matvieiev V. V., Skibitska L. I. (2011). *Orhanizatsiia biznesu. Menedzhment pidpriemnytskoi diialnosti* [Business organization. Business management]. Kyiv: Kondor. [in Ukrainian].
5. Bilova, Yu. (2013). Poniattia ta struktura pidpriemnytskoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profilu [The concept and structure of entrepreneurial competence of future economic professionals]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity. Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu*, 7 (50), 15-17 [in Ukrainian].
6. Tyrpak I.V., Tyrpak V.I., Zhukov S.A. (2012). *Osnovy ekonomiky ta orhanizatsii pidpriemnytstva [Fundamentals of economics and business organization]*. Kyiv: Kondor. [in Ukrainian].
7. Morozova V. S. (2012). Ponjatie i struktura predprinimatel'skoj kompetentnosti menedzhera [The concept and structure of manager's entrepreneurial competence]. *Jaroslavskij pedagogicheskij vestnik (V.2)*, 2, 199-204 [in Russian].
8. Kredencer, O. V. (2009). *Psykhologichni umovy pidhotovky pidpriemtsiv do profesiinoi diialnosti u sferi torhivelnogo biznesu* [Psychological bases of educational organization staff's entrepreneurial activity] (*Candidate's thesis*). Kyiv. [in Ukrainian].
9. Strel'nikov M. (2015). Struktura pidpriemnytskoi kompetentnosti mahistriv spetsialnosti «biznes-administruvannia» [The structure of entrepreneurial competence of masters in «business administration»]. *III International Scientific and Practical INTERNET Conference «Problems of professional development of future professionals in terms of integration into the European educational space»*. May 22, 2015. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/sektsiia-3/3571-struktura-pidpriemnytskoi-kompetentnosti-mahistriv-spetsialnosti-biznes-administruvannia>. [in Ukrainian].
10. Tkachenko M. V. (2015). *Formuvannia pidpriemnytskoi kompetentnosti fakhivtsiv restorannoho hospodarstva [Formation of entrepreneurial competence of restaurant specialists]*. Odesa: TOV «Zovnishreklamservis» [in Ukrainian].
11. Ivanyuta S. M., Ivanyuta V. F. (2007). *Pidpriemnytstvo i biznes-kultura [Entrepreneurship and business culture]*. Kyiv: Centr uchb. lit-ry [in Ukrainian].
12. Shvalb Yu. M. (2009). Psykhologichni aspekty kompetentnisnoho pidkhodu v osviti. [Psychological aspects of the competence approach in education]. *Implementation of the European experience of the competence approach in the higher school of Ukraine*. (pp. 105-113). Kyiv, Ukraine: Ped. dumka [in Ukrainian].
13. Moldovan A. D. (2017). *Pidpriemnytska diialnist u haluzi fizychnoi kultury i sportu [Entrepreneurial activity in the field of physical culture and sports]*. Kyiv: SPD «Chalchynska N. V.» [in Ukrainian].
14. Romanovsky O. O. (2002). Problemy orhanizatsii efektyvnoi biznes-osvity [Problems of organizing effective business education]. *Nauka i praktyka upravlinnia*, 5(2), 54-64. [in Ukrainian].
15. Aliksieieva S. V., Bazyl L. O., Hrytsenok I. A., Yershova L. M., Zakatnov D. O., Orlov V. F., Sokhatska H. V. (2020). *Pidhotovka maibutnikh kvalifikovanykh kadrov do pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh rozvytku maloho biznesu* [Training of future qualified personnel for entrepreneurial activity in the conditions of small business development: theory and practice]. Zhytomyr : «Polissia» [in Ukrainian].
16. *Jenciklopedicheskij slovar' predprinimatelja (1992) [Encyclopedic Dictionary of the Entrepreneur]*. Sankt-Peterburg: Alga-fond, AJaKS [in Russian].
17. Bazyl L. (2019). Indyvidualno-osobystisni yakosti shchodo uspishnoi pidpriemnytskoi diialnosti [Individual and personal qualities for successful business] *Profesiinne stanovlennia osobystosti : problemy i perspektyvy* (pp. 111-112). November 7-8, 2019. Khmelnytsky, Ukraine: KhNU [in Ukrainian].
18. Hetman, O. O., Shapoval, V. M. (2010). *Ekonomika pidpriemstva [Economics of the enterprise]*. Kyiv: Tsent'r uchbovoi literatury. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 9.08.2021 р.